

Som fisken i vannet

Iacob Dybwad Sømme.
5. 9. 1898 – 3. 3. 1944.
En biografi

Forfatter: Øystein Nord
Ossiana Vitenskapsforlag 2013

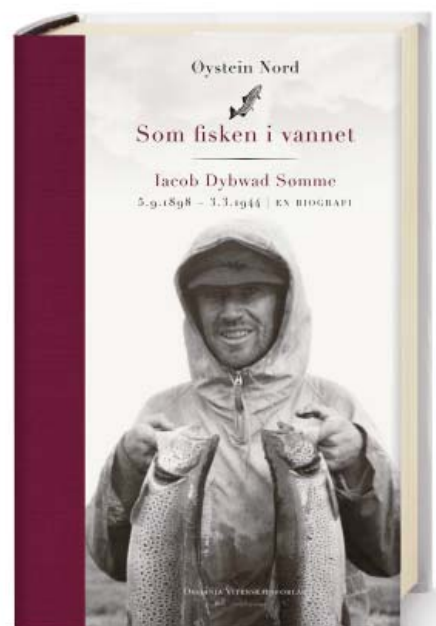
Alle fiskeinteresserte nordmenn av en viss alder kjenner nok til Ørretboka – den største klassikeren innen norsk fiskelitteratur. Hovedverket til Iacob Dybwad Sømme omhandler detaljert ørretens biologi, forvaltning og utnyttelse, og ble en bestselger da den ble utgitt første gang i 1941. I boken «Som fisken i vannet» gir forfatteren Øystein Nord en detaljert gjennomgang av Sømmes hyperaktive faglige liv – fram til han ble henrettet for motstandsarbeidet sitt i Trandumskogen den 3. april 1944.

Forfatteren av denne biografien er idéhistoriker og det skinner gjennom ved hans detaljerte kildebehandling og stadige forsøk på å sette Sømmes idéer og aktiviteter inn i en større faglig og kulturell sammenheng. Noteapparatet bak i boken er meget omfattende med sine 406 fotnoter og er kanskje mest av interesse for de av oss med en historisk interesse. Men for disse gir fotnotene et innblikk i alle Sømmes aktiviteter og mange interessante detaljer om faglige disputer Sømme ofte endte opp i.

Iacob Sømme var en meget aktiv biolog, og arbeidet i det jeg uten å nøle vil kalle norsk fiskebi-

ologis gullalder – kanskje gjelder dette spesielt for ferskvannsfiskenes del. Sømme arbeidet sammen med, og havnet også i ivrige disputer med, pionerer som Knut Dahl og Hartvig Huitfeldt-Kaas. Han studerte biologi under kapasiteter som Kristine Bonnevie, Hjalmar Broch, Haaken Gran og Bjørn Føyn alle ved Universitetet i Oslo. Dessuten hadde han interaksjoner med norsk marinbiologisk nestor Johan Hjort. Sømme fulgte samtidig to separate faglige spor; forvaltning av ferskvannsfisk (spesielt ørret) og studier av marine dyreplankton og stimende fisk. Det var marinbiolog han egentlig utdannet seg til, men det var hos ørreten på Hardangervidda at hjertet var.

Boken er organisert kronologisk, men en rekke (totalt 57!) kapitler, der spesielt tidlige år og utvikling ofres lite plass. I tillegg er det en rekke bilder av bl.a. personene som omtales. Nord tar egentlig ikke tak i historien til Sømme før han starter sine studier. Vi blir derfor ikke kjent med hans omgangskrets før studiene, og heller ikke med hans omgangskrets utenom studier og arbeid. Unntakene er når enkelte av hans venner dukker opp i fortellingen underveis. Dette gjør det litt vanskelig å forstå hvorfor Sømme tilsynelatende hadde så mange gode kontakter spesielt i pressemiljøet. Siden Sømme var så god til å bruke pressen i sine ulike debatter og utspill så hadde det vært nyttig med en liten utdyping av hvordan han fikk til dette. Var det gjennom slekt og venner? Samtidig slår det en leser at en person som Sømme burde følt seg som fisken i vannet i vår nye medievirkelighet; han hadde helt klart tatt i bruk alle mulige medier og plattformer (og trolig vært først til å bruke dem). For en fiskebiolog, eller en som

er interessert i forvaltningen av våre naturressurser, er det svært interessant å følge med på den heftige diskusjonen som jevnlig oppstod mellom ulike fagfolk i perioden 1912 – 1940. Dette var en periode der det fantes relativt lite empirisk kunnskap om biologien til spesielt fisk i Norge, og fiske-reglene (i den grad slike fantes) var i stor grad basert på erfaring (som om det egentlig er annerledes nå). I denne perioden stod en rekke markante fagpersoner fram i et norske fagmiljø som ble mer og mer internasjonalt orientert. De beste av våre fagfolk på den tiden publiserte grunnleggende arbeider som ble lest med interesse også internasjonalt. Sømme kastet seg inn i flere faglige diskusjoner med stor kraft. Ifølge forfatteren av denne boken var han i diskusjon med de fleste av sine samtidige fagfolk i Norge. Ofte ble debattene tøffe og direkte, med en mye mer åpen og kritisk ordbruk enn vi ser i dag. Noe av ordbru-

ken i brev og avisinnlegg var klart på grensen av det tillatelige på den tiden, og det ble flere ganger vurdert injuriersøksmål (både av Sømme og mot Sømme). Hvem er det som diskuterer naturforvaltning og biologi med slik glød i våre dager?

Forfatteren får godt fram at Sømme var et oppkomme av idéer og prosjekter. Mange prosjekter strandet på grunn av manglende finansiering, men samtidig ble et utrolig antall prosjekter startet. Hovedprosjektet var studier av ørreten på Hardangervidda – det var også dette som gjorde ham mest kjent og omstridt. Dette er godt beskrevet i boka. Samtidig arbeidet Sømme mer i det stille med mange marine spørsmålsstillinger. Det interessante er at Sømme stort sett hele sin karriere ikke hadde noen fast stilling; han var hele tiden avhengig av å skaffe stipender og bevilgninger fra ulike stiftelser, legater og organisasjoner. Hans største sponsor var Norges Jeger og Fiskerforbund. Da han omsider fikk en fast stilling der endte det relativt raskt med oppsigelse, hovedsakelig på grunn av hans utpregede «selvstendighet». Sømme fulgte stort sett sin egen plan, og var lite tilgjengelig for innspill og korrekativer. I boken kommer det tydelig fram at Sømme var en til dels egenrådig personlighet, stridbar i motstand, og med stor selvtillit. Det som undrer en leser av denne biografien er hvordan han fikk tid til alt det praktiske arbeidet i en tid med dårlig kommunikasjon (Sømme disponerte ikke bil). Vi kan bare anta at det gikk ut over den nære familien (kone og ett barn). I boken nevnes det kun kort at det ble problemer i ekteskapet, og at ekteskapet ble avsluttet i 1942. Vi får altså ikke noe innblikk i det private livet til Sømme, og kan slik ikke forstå hvorfor han gjorde som han gjorde i ulike situasjoner. Hvor-

dan gikk det med kone og barn når han brukte måneder i felt, enten på Hardangervidda eller på tokt langs kysten. Et forsøk på å forstå hans valg og prioriteringer hadde være interessant.

Da krigen kom til Norge kastet Sømme seg raskt inn i motstandsarbeidet med like stor energi som han hadde kastet seg inn i faglige debatter og studier. Sømme ble straks en markant aktør i Milorg (hans arbeid er omtalt annet steds). Motstandsarbeidet ble gjennomført samtidig som han fortsatte sine ulike prosjekter. Boken slutter der Sømmes liv sluttet – på Trandumskogen 3. april 1944.

Er dette en god bok? For min del er svaret ubetinget ja. Som biolog med hovedinteresse for ferskvannsfisk har jeg tidligere lest mye av og om de ulike aktørene fra denne tiden. Øystein Nord bringer fram mye informasjon om hva som foregikk på denne tiden og han forsøker å sette dette inn i en hovedsakelig norsk, ofte lokal, kontekst. Han får fram mange av konfliktene som oppstod i perioden, mellom en rekke markante og ofte svært selvbevisste personligheter. Det som er spesielt interessant er at mange av temaene som ble diskutert da fortsatt diskuteres nå. Det var også tydelig at det var bruk og nytte-tenkning som lå bak mye av arbeidet til Sømme og de fleste andre på den tiden (selv om vektleggingen var ulik). Det er fortsatt mange år til vern og bevaring kom på agendaen.

Nord kommenterer ofte at Sømme var en utålmodig sjel, og at han ofte blandet hypoteser, data og tolkninger på en til dels utilbørlig måte. Han hadde ikke alltid tid til å vente på at alle data var samlet inn og analysert før konklusjonen ble trukket. Iveren kunne nok ta litt overhånd. Og Nord mener også at Sømme ofte

spente opp litt store lerreter i sine tekster – at han forsøke å forklare for mye på basis av begrensede data. Men det er interessant å lese eksemplene Nord trekker fram her; flere av disse viser at Sømme hadde store vyer og så faglige sammenhenger (han presenterte hypoteser, men kanskje i litt bastant form). Med bakgrunn i dagens kunnskap tror jeg vi kan si at han ikke nødvendigvis var så langt unna. Så kanskje Nord går i samme felle som Sømme nok innimellom gjorde; det er lett å bli forelsket i sin egen idé eller hypotese.

Boken er gitt ut av Ossiania Vitenskapsforlag, en virksomhet som ifølge dem selv utgir naturvitenskapelig og historisk grunnforskningsbasert litteratur. Så vidt jeg kan finne ut er dette den første utgivelsen på dette forlaget. Med utgangspunkt i denne utgivelsen, som er utmerket i både form, innhold og utførelse, så håper jeg at det ikke er siste gang dette forlaget utgir en bok.

*Asbjørn Vøllestad, Institutt for biovitenskap, Universitetet i Oslo
avollest@ibu.uio.no*